

KÖKLER VE KANATLAR

AÇEV'İN ÖYKÜSÜ

— 30 YILIN IŞIĞINDA —

Yayına hazırlayan: Bahar Çuhadar



KÖKLER VE KANATLAR
AÇEV'İN ÖYKÜSÜ

Yayına hazırlayan: Bahar Çuhadar

Editör: Sema Çubukçu

Yayın hakları: © 2025 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Kasım 2025 / ISBN 978-625-5683-52-6

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Taylan Polat

Sayfa uygulama: Yeşim Ercan Aydın

Baskı: Optimum Basım

Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. NO:51/1

34295 K.Çekmece/İSTANBUL

T: +90 212 463 71 25

Sertifika No: 41707

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Kökler ve Kanatlar
AÇEV'in Öyküsü

Yayına hazırlayan:
Bahar Çuhadar

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

İçindekiler

Önsöz.....	7
Giriş	11
İlk Tohum: AÇEV'ten AÇEV'e.....	15
AÇEV Kuruluyor	35
Bilim Toplumla Buluşuyor.....	46
Gidilmeyene Gitmek: AÇEV'in Güneydoğu Açılımı	90
Daha Fazla Erişim: AÇEV, TRT Ekranında	131
Toplumu Dönüştürmek.....	139
Afetlerde AÇEV	155
Sınırları Aşan AÇEV.....	166
"Hayatı Hak Etmeye" Devam... ..	178
Sonsöz.....	187
Ek-1: AÇEV Programları	190
Ek-2: AÇEV Araştırma ve Yayınları	196
Ek-3: AÇEV Ödülleri.....	204
Albüm.....	206

ÖNSÖZ

Hayatımızdaki her büyük değişim bir düşüncemizin, bir dileğimizin gerçeğe dönüştüğü o doğru anla başlar. O an, sanki her şey yerli yerine oturur; başladığınız yolculuğun size ait olduğunu hissedersiniz. Anne Çocuk Eğitim Vakfı, tam da böyle duygularla girdi hayatıma. Okul yıllarımdan bu yana yakın arkadaşım olan Prof. Dr. Sevda Bekman'a olan inancım ve bilime duyduğum güven, vakfın hikâyesini daha da anlamlı kıldı.

Bundan 30 yıl önce bir pazar günü, Sevda Hoca ziyaretime gelmişti. O gün, Boğaziçi Üniversitesi'nde değerli Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı önderliğinde, Prof. Dr. Diane Sunar ile birlikte erken yaştaki çocuklara ve annelerine yönelik bir eğitim projesi yürüttüklerini anlattı. Ancak bu çalışma, fon bulmakta zorlandıkları için yarım kalma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Bu durum hem beni hem de eşim Hüsnü Özyeğin'i çok üzdü. Onunla göz göze geldiğimizde aynı hayali paylaştığımızı hissettim: "Türkiye'de anne ve çocuklarının eğitimine destek olabilir ve bu bilimsel projenin devamını sağlayabilirdik."

Bu projeyi sahiplenmek belki ani bir karardı ama Hüsnü ile beraber içimizde bu sorumluluğu taşıyacak inanç, eğitim alanında yaptığımız farklı katkılarla çoktan yeşermiştik.

O gün başlayan ve AÇEV'in kurulmasıyla devam eden yolculuk, bugüne kadar her adımda beni şaşırtmaya, gururlandırmaya ve derinden etkilemeye devam etti. AÇEV'in misyonu, yalnızca bir eğitim projesi olmanın ötesinde; çocukların ve

ailelerin yaşamlarına dokunarak daha eşit, daha umut dolu bir Türkiye yaratmaktı.

Aramızdan erken ayrılan ve daima minnetle andığımız çok değerli Çiğdem Kağıtçıbaşı'nın "Bilim sadece bilim için değildir; topluma da dönmelidir, o zaman daha önemli olur" anlayışı her zaman temel yaklaşımımız oldu. AÇEV'in çalışmaları sosyal bilimlerin soyut kalmadığını, insanların esenliği için bilimi toplumla buluşturarak yararlı ve ulaşılabilir bir etki yaratabileceğini gösterdi.

Vakıf, Türkiye'nin dört bir yanında, çocukların iyi olma halini her zaman önceliklendiren bir eğitim kurumuna dönüştü. Onları geleceğe, bilimin ışığında, güvenle taşıyan bir yol oldu. Aileler ise içlerindeki gücü ve potansiyeli bu yolda keşfetti. 30 yıl boyunca AÇEV'in her başarısı, her gülümseyen çocuk yüzü, her umut dolu anne baba, bizim bu dünyada kalıcı bir iz bırakma hedefimizin somut örneği oldu.

Ülkemizdeki pek çok sosyal meseleye daha derin bir farkındalık ve çözümle yaklaşmamızı sağlayan yine AÇEV'in her adımına rehberlik eden sevgi, inanç ve bilimin varlığıydı. Bu birleşim, vakfın bugün ulaştığı büyüklüğün ve yarattığı etkinin temelini oluşturdu.

Eğitimlerimiz ülkemizin her yanında yaygınlaşırken gönüllülerimizin desteğiyle yüz binlerce kişiye ulaştı. Ulusal ve uluslararası işbirlikleriyle, yurtdışında pek çok ülkede, çalışma ve bilgi birikimimizi aktarma fırsatımız oldu. Farklı araçlarla, teknolojinin verdiği nimetlerden de yararlanarak deneyimlerimizi milyonlarla paylaştık.

AÇEV'in bu uzun yolculuğunda beni en çok etkileyen nokta, yalnızca bir eğitim modeli sunmanın ötesine geçerek toplumda bir zihniyet dönüşümüne de öncülük etmesiydi. Babalara, çocuklarına nasıl daha yakın olabilirler diye yol gösterdik. Kadınlar, sadece çocuklarını değil, kendi hayatlarını da AÇEV'le dönüştürdü. Ve çalışmalarımız, toplum üzerinde kalıcı bir değişimin başlangıcı oldu.

Tüm bunları çok değerli bir ekiple birlikte kurmuş ve yürütmüş olmak benim en büyük şansımdı. Kurucularımız Çiğdem Kağıtçıbaşı, Sevda Bekman ve Hüsnü Özyeğin, her biri kendilerine özgü birikim ve değerlerini ortaya koydu. Sevgili Sevda Bekman'a, eğitim çalışmalarımızın en nitelikli şekilde geliştirilmesi ve uygulanması, eğitimci kadrolarımızın yetiştirilmesi ve AÇEV'de kalitenin her zaman ileri taşınması için verdiği olağanüstü katkılardan dolayı her zaman minnettarım. AÇEV yolculuğunda en yakın çalışma arkadaşım olan ve AÇEV'in, Türkiye'nin en profesyonel ve başarılı sivil toplum kuruluşlarından biri olmasında büyük katkıları olan Sevgili Ayla Göksel de kurucularımızın yanında AÇEV hikâyesinin en önemli isimlerinden biridir. Bu iki değerli insanın, halen AÇEV'e derin bir bağlılıkla katkı sunmaya devam etmesini, AÇEV'in en büyük şansı olarak görüyorum.

Elbette isimlerini bu satırlara sığdıramayacağım kadar çok insanın AÇEV'de büyük emeği var. Bu kitapta bazılarının anılarını okuyacaksınız ancak; geçtiğimiz otuz yıl içinde sahada, projelerimizde, etkinliklerimizde yanımızda olan, katkı veren tüm çalışma arkadaşlarımıza ve gönüllülerimize en kalbi duygularıyla teşekkür ediyorum.

Bundan birkaç yıl önce, kurucusu olduğum Anne Çocuk Eğitim Vakfı'nın yönetim kurulu başkanlığını büyük bir gururla sevgili kızım Ayşecan'a devrettim. Çocukluk yıllarından itibaren AÇEV'e gösterdiği yakın ilgi, uzun yıllar yönetim kurulu üyesi olarak verdiği emek, hepimize bu görevi layıkıyla ileriye taşıyacağını gösterdi. Onun önderliğinde, çok değerli çalışma arkadaşlarımız ve gönüllülerimizle, AÇEV'in oku her zaman daha da ileriye atacağına inancım tam.

Bugün dünyada yaşanan ve hepimizi derinden etkileyen olaylara baktığımızda, eminim ki hepimiz gelecekte daha barışçıl bir dünyada yaşamak istiyoruz. Ancak bunun için çaba sarf etmeli, her birimiz elimizi taşın altına koymalı ve geleceğimizi şekillendirecek yeni nesillere yatırım yapmalıyız. En kırılgan

ortamlarda yaşamaya mecbur kalan çocuklara ve ailelere destek olmanın yollarını bulmalıyız.

Benim inancım ve isteğim, hayatın bize tanıdığı ayrıcalıkları hak etmek için sahip olduklarımızı paylaşmak yönünde. Toplumun gelişimi ve iyiliği için aldıklarımızı paylaşmak zorundayız. Ancak bu şekilde hayatı hak edebilir, vicdani yönden huzur içinde yaşayabiliriz.

AÇEV, benim için eğitime ve bilime duyduğum derin inanca hayat felsefemi kurumsallaştıran bir yapı. Bilim yoluyla fırsat eşitliğini yaygınlaştıran, çocuklarla birlikte aileleri de dönüştüren bir vakıf. Atılan her adım, daha eşit bir gelecek yaratmanın kapısını aralıyor.

Bugün geriye dönüp baktığımda, AÇEV'in sadece çocuklar ve aileler için değil, çevrede yaşanan olumsuzluklardan derinden etkilenen ben ve ailem için de ne kadar büyük bir anlam ifade ettiğini görüyorum.

AÇEV'in hikâyesi, sadece bir vakfın hikâyesi değil, bir ülkenin geleceğine duyulan inancın hikâyesidir. Bu inancın ve umudun ışığı, sizlerin de desteğiyle eminim ki daha uzun yıllar boyunca hepimizin yolunu aydınlatmaya devam edecek.

Ayşen Üzyeğin
Kurucu, Onursal Başkan

GİRİŞ

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), sadece resmi doğum tarihi olan 1993 yılından beri ülke çapında, anne ve çocuklardan başlayarak toplumun katmanlarında yarattığı etki sebebiyle değil, temelini bilimsel araştırmalardan alan özgün yapısı ve uluslararası eğitim arenasındaki saygın bilinirliği nedeniyle de “erken çocukluk eğitimi” alanında ülkemizin “biricik” kuruluşu. Okul öncesi çocuklar ve onların annelerinden başlayarak babalara ve eğitimcilere de uzanan, hatta yıllar içinde, profesyonel mesleği öğretmenlik olmayanlardan da gönüllü bir AÇEV eğitimcileri ordusu oluşturan, sürekli fokurdayarak enerji üreten bir su kaynağı âdeti. Türkiye’nin öncü sivil toplum kuruluşlarından AÇEV’in 30 yıllık geçmişinde metropollerin çeperinde, kısıtlı imkânlarla büyüyen çocukların hayatına dokunmak da var; kırsaldaki annelerin, hem çocukları hem kendileri için yeniden doğmalarına vesile olmak da... Erkeklerin babalık algılarını değiştirip gelenekten gelen sert kodları katılımcı baba figürüyle değiştirmek de var; Güneydoğu Anadolu’daki anneler, babalar ve çocuklar için geliştirilen uygulamaları dünyanın bambaşka noktalarındaki dezavantajlı çocuklara taşımak da... Kanıt temelli bilimsel araştırmaları saygın uluslararası platformlara aktaran, “erken çocukluk eğitimi” denildiğinde, global ölçekte de gözlerin çevrildiği kurumlardan biri AÇEV. Merkezine okul öncesi çocukların her anlamdaki gelişimini alan bir sivil toplum kuruluşu olarak bu kitabın hazırlandığı günlerde 30’uncu yaşını henüz devirmiş olan AÇEV’i “eşsiz” yapan yol nasıl inşa edildi peki?

Bu sorunun yanıtını bu kitapta; 30 yıl boyunca taşıyıp özenle yerleştirdikleri tuğlalarla (bu tuğla bazen yıllara yayılan bir akademik araştırma, bazen pazarda “buldukları” bir annenin kapısını tıklatıp onu eğitim programlarına katılmaya, bazen de bir babayı babalığın “öğrenilebilir” bir şey olduğuna ikna etmek olmuş...) AÇEV’i AÇEV yapan “erken çocukluk eğitimi” emektarlarına kulak vererek anlatacağız. Sözü, bu kıymetli ve benzersiz yolculuğun duraklarını gözümüzde canlandıracak anlatıcılarımıza bırakmadan önce şunun altını çizelim: AÇEV’i, benzeri olmayan bir sivil toplum kuruluşu (STK) yapan ilk ve en önemli etken, vakfın –az sonra daha detaylı bahsedeceğimiz üzere– tamamen bilimsel bir araştırma temeli üzerine kurulmuş yapısı.

AÇEV, bilimsel ve kanıt temelli bir STK. Benzersizliğiyle biricik olan bu STK’yı inşa eden bilimsel gücün arkasındaki isimlerin ise iki temel ortak noktası var: Türkiye’nin gözbebekleri, öncü eğitim kurumları Üsküdar Amerikan Koleji, Boğaziçi Üniversitesi ve ODTÜ mezunu olmaları. Ve hem akademik hem de sahadaki ve iş dünyasındaki kariyerlerinin her aşamasında, kalplerini bu memleketin çocuklarının ve onları yetiştiren ebeveynlerin daha iyiye erişmesi için sonsuz bir genişlik ve özveriyle açmaları. Az sonra yakından tanıyacağınız bu isimler, attıkları tüm adımlarda bilimsellikten ve evrensel değerlerden hiç ödün vermeden, Türkiye’nin ve dünyanın ilgili resmi ve sivil toplum kurumlarıyla düzenli olarak nitelikli işbirlikleri kurarak yol alan imza karakterler...

Bu bilimselliğin temeli ilk olarak Boğaziçi Üniversitesi’nde Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı, Prof. Dr. Sevdâ Bekman ve Prof. Dr. Diane Sunar’ın 1980’lerin başında yürüttüğü bir araştırma ile atılıyor. Akademik düzlemdeki bu araştırmanın büyümesini ve akabinde hızla AÇEV’in hayata geçmesini sağlayan öncü isim ise Ayşen Özyeğin. Araştırmanın gücünden etkilenen Özyeğin’in parlak öngörüsü ve ilham verici cesaretiyle, nitelikli bir bilimsel araştırma olarak başlayan süreçte yepyeni

ve çok güçlü bir kapı açılıyor. O kapıyı açan Ayşen Özyeğin'in sarsılmaz desteği, AÇEV'in bugün var olmasının temel direği.

1993'te vakıf statüsüyle hayata geçen AÇEV'in ilk tohumu, bu tarihten çok daha önce, akıllarda böyle bir vakıf kurma fikri de yokken, 1982'de, Boğaziçi Üniversitesi bünyesinde Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı öncülüğünde başlatılan, o ana dek Türkiye'de bir benzeri gerçekleşmemiş Erken Destek Projesi ile atılıyor. 1982-1986 yılları arasında sürececek araştırma üç uzman ismin elinde hayata geçiyor: Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı, Prof. Dr. Diane Sunar ve bugün AÇEV'in mütevelli heyeti üyesi ve akademik danışmanı olan Prof. Dr. Sevda Bekman.

Araştırma, İstanbul'un düşük gelir düzeyindeki beş ayrı semtinde anne ve çocuklarla birebir temas halinde kurgulanıp yürütülüyor. Amaç, okul öncesi çağında kurum merkezli ya da ev merkezli eğitim alan çocuklar ile hiçbir şekilde eğitim almayan çocukların gelişimini karşılaştırmak. Kurum merkezli eğitim ayağında, sistemde o dönemde halihazırda mevcut olan eğitim ve/veya bakım veren kurumların etkisi araştırılacak. Ev merkezli eğitimde ise bizzat bu proje ekibinin geliştirdiği bir destek programı olan "Evde Destek Programı"nın etkileri ölçülecek.

Bu erken dönem anne-çocuk eğitim programı, AÇEV'in temelini oluşturacak. Boğaziçi Üniversitesi hocalarının İstanbul'da, sahada, düşük gelirli ve dezavantajlı ailelerin çocuklarıyla yürüttüğü ve annelerin de çocukların da yoğun ilgisiyle karşılanan bu sınırlı ölçekli araştırmanın günümüzün geniş ölçekli araştırma ve uygulamalara imza atan AÇEV'ine dönüşmesine giden yolu açan isim ise Ayşen Özyeğin oluyor. Programın başından beri koordinatörlüğünü üstlenen Prof. Dr. Sevda Bekman ile Ayşen Özyeğin'in lise yıllarına dayanan dostluğu, Bekman'ın projeye olan güçlü bağlılığı, Özyeğin'in bu projeye "oku çok daha uzağa atabileceklerine" duyduğu cesur inanç, bugün Türkiye'yi saran, dünyada da geniş bir etki alanı olan AÇEV'in doğmasına vesile oluyor.

Bu kitapta, ilk tohumların bilimsel düzeyde atılıp sahaya yayılarak nasıl serpiildiğinden başlayarak, AÇEV'in köklenen hikâyesini, bolca anekdot, anı, örnekler ve biraz da duygular eşliğinde anlatmaya çalışıyoruz. Anlatıcılarımız ise AÇEV'in bilimsel araştırmaları, sahadaki uygulamaları, programları için çalışan akademisyenler, sivil toplum uzmanları, gönüllüler, vakfın farklı kademelerinde çalışan isimler... Kaybedildiğinde yerine konması imkânsız olan, sağlıklı bir şekilde işlendiğindeyse geleceğe yapılan en sağlam yatırım olan “erken çocukluk” döneminin etrafını dantel gibi işleyen Anne Çocuk Eğitim Vakfı'nın dünden bugüne hangi adımlar ve kararlarla geldiğini, bu yolu döşeyen anlatıcılarımızdan dinledik.

AÇEV'in bilimsel varlık sebebi Anne Çocuk Eğitim Programı, kilometre taşlarından İşlevsel Okuryazarlık Programı, temel direklerinden Baba Destek Programı, en güçlü atılımlarından olan Güneydoğu Açılımı, toplum genelinde büyük bir tanınırlık getiren 7 Çok Geç Kampanyası ile programları ülke dışına taşıyan uluslararası işbirlikleri, kitap boyunca uğrayacağımız temel duraklar olacak.

AÇEV bugüne kadar Türkiye'nin 81 ilinde 1,5 milyon çocuk, anne, baba ve kadına ulaştı, 15 bin gönüllü eğitimci yetiştirdi. Televizyon, dijital platformlar ve kampanyalarla 40 milyondan fazla kişiye dokundu. Bu kitapla 30 yıldır AÇEV'e, dolayısıyla çocuklara ve ebeveynlere el vermiş “erken çocukluk eğitimi” profesyonelleri ve gönüllüleri ile onların yıllara ve ülkenin, dünyanın dört bir köşesine ilmek ilmek yayılan çalışmalarıyla tanışacağız. Onların anlattıkları eşliğinde hem vakfın, içinde yol aldığı kendi tarihinin hem de yaptıklarıyla Türkiye içinde ve dışında yazdığı tarihin izini süreceğiz...

İLK TOHUM: AÇEP'TEN AÇEV'E

AÇEV'in kurucu isimlerinden, bugün vakfın mütevelli heyeti üyesi ve Genel Danışman olan Prof. Dr. Sevda Bekman ile Ayşen Özyeğin'in Üsküdar Amerikan Koleji'ndeki yakın arkadaşlığı, Anne Çocuk Eğitim Vakfı'nın kuruluş hikâyesinin kilit noktalarından. Bekman'ın da parçası olduğu ve 1982'de Boğaziçi Üniversitesi'ndeki Erken Destek Projesi çerçevesinde başlayan Anne Çocuk Eğitim Programı projesi, İstanbul'un dezavantajlı bölgelerindeki beş ayrı noktada uygulanırken, 1991 yılına gelindiğinde projeye destek veren şirketin çekilmesiyle, programın fonu tamamen kesiliyor. Ama 1991 yılında yaşanan bu kriz bir sona değil, heyecan verici bir başlangıca vesile oluyor. Bekman ile arkadaşlığı 1960'lı yıllara dayanan Ayşen Özyeğin, AÇEP'in yarı yolda kalmasına hızlı ve yapıcı bir müdahaleyle mâni oluyor. Özyeğin, projenin ekonomik yükünü sırtlanmakla kalmıyor, çok kısa bir süre içinde AÇEP'in AÇEV'e yani kurumsal bir vakfa dönüşmesine öncülük ediyor.

Gelin önce, programın başına dönelim ve ekibin Ayşen Özyeğin ile buluşmaya giden yolculuğuna şöyle bir göz atalım...

Sevda Bekman'ın kalbine psikoloji bilimi, Üsküdar Amerikan Lisesi'nden mezun olduğu 1967 yılında yerleşmiş. O dönemden yakın arkadaşı olan bir isim var: Ayşen Erden (Özyeğin). Lise mezuniyetinden sonra fiziki olarak zaman zaman ayrı düştükleri dönemler olsa da bu iki genç kadının dostluğu yıllar içinde derinleşecek. Ve gün gelecek, AÇEV tarihinin en kritik

anlarından birinde, en verimli meyvesini verecek bu dostluk. Ama durun, takvimler henüz 1960'larda ve bundan 30 yıl sonra olacakları da henüz kimse bilmiyor...

Lisans eğitimi için ODTÜ Psikoloji Bölümü'nü seçen Sevda Bekman'ın o dönemki hocalarından biri, Türkiye'de psikoloji biliminin öncü ismi olan Çiğdem Kağıtçıbaşı... Çiğdem Hoca'dan birkaç yıl sonra bir telefon alacak Sevda Bekman. Ve o görüşme hem Bekman'ın kendi kişisel tarihinde hem de ülke tarihinde bir dönüm noktası olacak. Ama henüz 1960'ların sonundayız ve o telefonun çalmasına daha 20 yıl var...

Sevda Bekman ODTÜ'deki eğitimini tamamladıktan sonra doktora gidene kadar ilk iş Zeytinburnu'nda Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı, okul öncesi öğretmen yetiştiren bir kurumda ders vermeye başlıyor ve Eczacıbaşı İlaç Fabrikası'nın yuvasını kuruyor. 1977-1982 arasında Londra Üniversitesi Institute of Education'da yüksek lisans ve doktorasını tamamlayıp İstanbul'a dönüyor Bekman. Yıl 1982. Yeni planı, Robert Kolej'den gelen teklifi kabul etmek. Kolejde hem çocuk gelişimi dersi verecek hem de buradaki anaokulunun başına geçecek. Ancak beklenmedik bir telefon, kariyer ve kader çizgisini bambaşka bir yöne doğru çiziyor. Telefondaki tanıdık ve çok sevdiği ses, "Sevda, biz Boğaziçi Üniversitesi bünyesinde bir projeye başlıyoruz. Senin sahan erken çocukluk eğitimi, çocuk gelişimi. Bu dört yıllık araştırmanın koordinatörü olur musun? Biliyorum doktoran var, öğretim üyesi olmak istersin ama böyle bir teklifimiz var" diyor...

Sesin ve teklifin sahibi ODTÜ'den hocası, "çocuk" alanında dönemin en kapsamlı ve benzerine rastlanmayan araştırmalarına imza atan ismi Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı. Düşünme süresini uzun tutmuyor Bekman. Robert Kolej'den gelen teklifi reddediyor. Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı ve Prof. Dr. Diane Sunar'ın yanında yerini alıyor.

Yurtdışından fonlanan bu proje, epey kapsamlı bir erken çocukluk eğitimi programı. Çocukların gelişimini aileleriyle bir-

likte inceleyecek olan dört yıllık araştırmanın içinde program geliştirme, program uygulama, saha koordinasyonu, ön test, son test gibi kapsamlı ayrıntılar var. Bekman, programın koordinatörü olarak 1982 sonbaharında ekibe dahil oluyor.

İstikamet; Eczacıbaşı İlaç Fabrikası ile Mensucat Santral Fabrikası'nın Zeytinburnu Çocuk Esirgeme Kurumu, Cibali Tekel, Üsküdar Tekel, Maltepe Tekel fabrikalarının bakımevleri. Amaç, okul öncesi çağını farklı şekillerde geçiren 3 ve 5 yaş grubundan bir grup çocuğu incelemek, bir yandan onlar için bir anne eğitim programı geliştirmek ve bu özel programın çocuklar üzerindeki kısa, orta ve uzun vadeli etkilerini kayıt altına almak.

10 yıl sonra AÇEV'i doğuracak olan bilimsel program AÇEP'in hikâyesi işte böyle başlıyor.

AÇEP'in ilk uygulamaları

İlk çalışmaları 1982'de Erken Destek Projesi çerçevesinde başlayan Anne Çocuk Eğitim Programı projesi, çocuğun okul öncesi yaşlardaki tüm gelişiminde hem kurum merkezli hem de ev merkezli eğitimin etkisini irdelemeyi amaçlar. Araştırma kapsamında, bakım veren kurumlarda, eğitim veren kurumlarda ve evde bakılan çocuklar ele alınır. Üç farklı ortamda büyüyen çocuklar söz konusudur ve bu çocukların yarısına da proje ekibinin geliştirdiği destek programı olan "Evde Destek Programı" uygulanır.

Destek programı o dönemde iki ayaktan oluşur:

Çocuğun sosyal gelişimi ve kişilik gelişimini destekleyen Anne Eğitimi Programı ve çocuğun bilişsel gelişimini destekleyen Zihinsel Eğitim Programı. Anne Eğitimi Programı kapsamında, çocuk gelişimiyle ilgili farklı konular, programa katılan annelerle grup toplantısı ortamında tartışılır.

Anne Destek Programı'nı Çiğdem Kağıtçıbaşı, Diane Sunar, Leyla Navaro ve Meral Çulha geliştirir. Programın doğrudan ço-

cukları eğitmeyi hedef alan bölümü ise dünyada farklı ülkelerde uygulanan Home Instruction for Parents of Preschool Youngsters (HIPPY) [Okul Öncesi Yaşta Çocuğu Olan Ebeveynler İçin Ev İçi Talimatlar] programının Türkçeye uyarlanmış halidir.

Prof. Dr. Sevda Bekman, programın anneyi destekleme ayasının önemini şöyle açıyor:

“Evde eğitim, anneyi destekleyerek annenin, çocuğun gelişiminde daha etkin olması ve aynı zamanda kendi rolü içinde, evin içinde eşyle, çevresiyle, komşularla ilişkilerinde daha güçlü olabilmesini sağlamayı amaçlıyordu. Gördük ki, kadın annelik rolünde kuvvetlendiği, daha doğrusu desteklendiği zaman eşyle, eşinin ailesiyle, kendi ailesi, komşuları, arkadaşlarıyla olan ilişkileri içinde farklı bir konuma gelebiliyor. Araştırma sonundaki bulgularımızda gördük ki programa katılan kadınlar, ev içindeki kararlara bu eğitimden sonra daha çok katılır hale gelmişti...”

Sevda Bekman, programın öyküsünü ise şu şekilde aktarıyor:

“AÇEP ilk başta iki bölümden oluşuyordu: Zihinsel Eğitim Programı ve Anne Destek Programı. Kısaca ZEP dediğimiz Zihinsel Eğitim Programı, çalışma formlarından oluşuyordu. Çocukların okula hazırlık türü etkinliklerini, egzersizlerini, okuma-yazma öncesi becerilerini içeriyordu. Anne, işte bu çok önemliydi, her gün çocuğuyla oturuyor, 10 dakika o egzersizleri yapıyor. Noktaları birleştirme, hedefi bulma, A ile başlayan kelimeler gibi... Kısacası, okul öncesi sözel ve sayısal beceriler. Anne Destek Programı da, annelerin bir eğiticinin ışığında belirli bir konuyu tartışmalarını içeriyordu. Ki bu hiçbir zaman didaktik olarak yapılmıyordu. Diyelim ki konu ‘fiziksel şiddet’... Anneye soruluyor: ‘Çocuğa kızdığınızda ne yapıyorsunuz?’ Misal, Ayşe Hanım diyor ki, ‘Dövüyorum Allah’ına verdiğim!’

Eğitmen soruyor:

'Peki, dövdüğünüzde bu işe yarıyor mu?'

'Bir müddet yarıyor sonra tekrar dönüyor.'

'Başka bir şey yapan var mı?'

Oradan Fatma Hanım diyor ki, 'Ben dövmüyorum vallahi...'

Yani kurgulanan ortam, anneye iyiyi kötüyü göstermek ve kendisiyle aynı olan ve o gruba katılmış annelerden, iyiyi getirmek. Mesela öbürü, 'Hayır, ben dövmüyorum, konuşuyorum' dediğinde ona, 'Peki işe yarıyor mu?' diye soruluyor. 'Evet, yarıyor' deyince, diğer anneye dönüyor ve 'Siz ne dersiniz, denemek ister misiniz?' diyor eğitimci. Bu kez ilk başta, 'Dövmüyorum' diyen anne, 'Evet, denemek isterim' demeye başlıyor.

Tabii onun sonunda da interaktif bir şekilde, 'Dövdüğünüzde şöyle olur...' diye devam ediyordu. Yani annelerin birbirlerinden daha fazla şey öğrenebilecekleri ortamları yaratırdık."

Araştırma ekibi, programın hem anneler hem de çocuklar üzerindeki etkilerini belli aralıklarla ölçer. Dördüncü yıldaki ilk ölçümlerde programın kısa dönemli etkileri ortaya konulur. Prof. Dr. Sevda Bekman, ölçümleri ve elde ettikleri bulguları şöyle anlatıyor:

"Eğitim veren okulların, bakım veren kurumlardan ve evde bakımdan daha iyi olduğunu gördük, evet. Ancak, bizim eğitim programımızın, çocuğun okul başarısı, anneye ilişkisi ve kadının evin içindeki statüsü açısından eğitim veren kurumlardan da fazla etkisi olduğunu bulduk. Programın etkilerini, yedi yıl sonra tekrar ölçtük. Projeye ilk başladığımızda bu çocuklar 3 ve 6 yaşlarındaydı. Yedi yıl sonraki ölçümde çocuklar artık ortaokul ve lisedeydi. Orada gördük ki programa katılan annelerin çocukları derslerinde daha başarılıydı. Karneleri daha iyiydi. Anneleriyle ilişkileri daha iyiydi. Evin

içinde de anneye karşılıklı bir ilişkinin kurulduğu bir ortam vardı. 22 yıl sonraya baktığımızda en önemli bulgulardan biri, bu çocukların üniversiteye gitme oranlarının daha yüksek olduğuydu, daha yüksek statülü işlerde çalışıyorlardı. Daha iyi maaş alıyorlardı, bilgisayar sahibi olma oranları daha yüksekti. Dil gelişimleri daha iyiydi.”

Araştırma her aşamada elbette programın, katılımcı anneler üzerindeki etkilerini de ölçer. Programın 22’nci yılında (2003-2004) yapılan son ölçümün anneler üzerindeki etkilerini Bekman’dan aktararak sıralayalım:

- Aile ve çocukla daha iyi ilişkiler
- Daha az olumsuz disiplin yöntemlerinin kullanımı
- Kendine güven ve tatminde artış
- Evdeki kararlara katılımında artış
- Çocuğun okuluyla daha ilgili ve başarısı için daha fazla çaba sarf etme
- Toplumdaki hizmetlerden daha fazla yararlanma

Özetlediğimiz bu süreç, yani programın uygulanma ve test edilme aşamaları, erken dönem (AÇEV öncesi) AÇEP’in “kanıt temelli” bir program olduğunu açıkça tarif eder nitelikte.

Bekman, programa katılanların hepsinin dezavantajlı ailelerin çocukları olduğuna dikkat çekiyor:

“Hepsinin anne babası fabrika işçisi. Annenin eğitimi ilkokul veya okuma yazması yok... Bu tip ailelerle çalıştık. Bu çocukların, eğitimin sonucunda anneleriyle fiziksel cezalara değil de iletişime dayanan daha iyi ilişkilere sahip olmaları, okulda başarı göstermeleri, üniversiteye gitme oranlarının yüksek olması önemliydi...”

Bir araştırma projesi olarak başlayan bu programın dönemsel ara ölçümlerinde verdiği güçlü sonuçlar, topluma doğrudan

yansımalarının bilimsel olarak tespit edilmesi, araştırma ekibine bu programı devam ettirme konusunda temel motivasyon olmuş. Artık bu iş bir “araştırma projesini” aşmış, toplumun geneline yansıyacak daha geniş bir modele dönüşmeye, hatta alternatif bir model olarak Milli Eğitim Bakanlığı’na yansımaya –en azından fikren ve ruhen– hazırdır... Ama nasıl?

Ekibin önünde, bu yolda aşmaları gereken yepyeni bir zorluk vardır: finansman!

Sevda Bekman’la programın yaygınlaşması için finansman aramak üzere kolları sıvadıkları 1991’e ışınılanıyoruz. Bize Çiğdem Kağıtçıbaşı’nın “bilimin toplumla buluşması” mottosunu anımsatıyor: “Eğer bilim, sadece bilim olarak kalıyorsa, topluma yansımıyor demektir.”

Programa devam etmeleri için yolu ilk açan, tekstil alanında çalışan iş insanı Halil Bezmen olur. Bezmen, halihazırda Zeytinburnu Mensucat Santral Fabrikası’nın yuvasında (0-6 yaş çocukların devam ettiği) yapılan programın, kendi çalışanı olan işçilerle devam etmesini kabul eder. Ekip, AÇEP’i hem fabrikadaki işçi kadınlarla hem de Zeytinburnu’nda yaşayan kadınlarla uygulamaya üç buçuk yıl boyunca devam eder. Bu sürede toplam 920 anne ve çocuk ikilisi programa katılır.

Programın ilk eğitimcileri Sezen Malta, Alev Özmen, Nilüfer Taptık, Canan Erman, Tomris Sükan ve Güneş Çakır isimli “Altı Hanım”dır. AÇEV’e uzun yıllar emek verecek diğer iki isim Suzan Özkök ve Hilal Kuşcul ise programın düzenli ve etkili şekilde sürdürülmesinde öncü rol üstlenir.

Hilal Kuşcul, AÇEP’in ilk uygulamalarına katıldığında henüz Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü’nde üçüncü sınıf öğrencisidir. Liseden mezun olduğundan beri sahada gönüllü çalışma arzusunda bir genç olarak, Sevda Bekman’ın AÇEP için çalışacak öğrenci arayışına heyecanla yanıt veriyor ve ekibe dahil oluyor. Önce AÇEP’te, sonra AÇEV’de 2017’ye kadar sürecek olan saha sorumluluğundan genel müdür yardımcılığına uzanan farklı görevlerdeki yolculuğu, AÇEP’in Zeytinburnu döneminde

Erken çocukluk eğitimi alanında Türkiye'nin her açıdan öncü ve biricik kuruluşu Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), 30 yıllık uzun bir yolu geride bıraktı. 1993 yılından beri ülkenin dört bir yanında, anne ve çocuklardan başlayarak toplumun tüm katmanlarına köklenen, ilmek ilmek örülen bir yapı AÇEV.

Okul öncesi çocuklardan başlayarak annelere, babalara ve eğitimcilere uzanan; yıllar içinde profesyonel mesleği öğretmenlik olmayanlardan da gönüllü bir eğitimci ordusu oluşturan, sürekli fukurdayarak enerji üreten bir su kaynağı adeta AÇEV. Kanıt temelli bilimsel araştırmaları saygın uluslararası platformlara taşıyan, "erken çocukluk eğitimi" denildiğinde, global ölçekte de gözlerin ilk çevrildiği kurumlardan biri. Üstelik programları ve uygulamaları yalnızca ülkemizdeki dezavantajlı çocuklar ve ailelere değil, uzak coğrafyalardaki çocuklara da ulaşıyor.

Elinizdeki kitap, AÇEV'i "eşsiz" yapan bu yolun nasıl inşa edildiğinin öyküsü... Öyküyü, 30 yıla yayılan inanç ve umut dolu çabalarıyla AÇEV'i AÇEV yapan "erken çocukluk eğitimi" emektaşlarından dinliyoruz.

Vakfın ilk tohumlarının bilimsel düzeyde atılıp nasıl serpiildiğinden başlayarak, AÇEV'in ülkede ve toplumda köklenen hikâyesini, bolca anekdot, anı, örnekler ve biraz da duygular eşliğinde okuyacaksınız. Sağlamlaşan köklerin güçlü kanatlara evrilip geleceğe uzanışına birlikte tanıklık edeceğiz.

